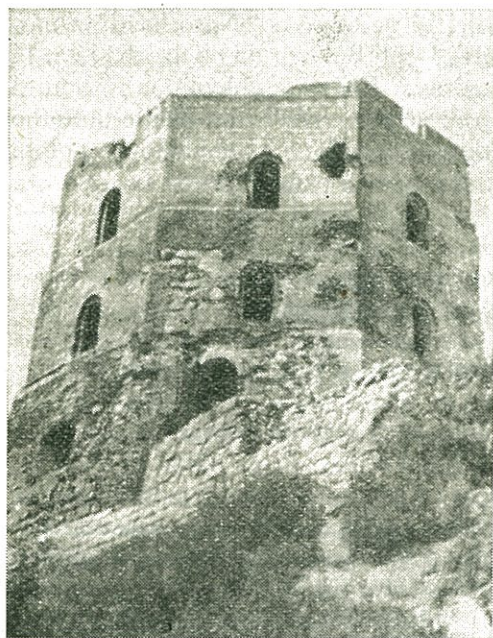

mají nadbytek. To všechno ve velkém množství vyváží do Gdaňska a pak do Holandska. V Litvě je rovněž nadbytek pryskyřice a dříví na stavbu lodí, je zde rovněž hojnost obilí. Litva nemá sůl, avšak kupuje ji v Británii. Když byl Christian vyhnán z Dánského království a moře bylo vzhledem k řádění pirátů nepřístupné, sůl se nedovážela z Británie, nýbrž z Ruska; a ještě dnes používají Litevci této soli.

24. Gedyminova věž ve Vilně (XIV. stol.).

Litva

Litva je značně zalesněna: jsou zde rozsáhlé bažiny a mnoho řek, z nichž jedny jako Bug, Pripet, Tur a Berezina se vlévají z východu do Borysthenu, druhé pak jako Bug, Kronon a Narev tekou k severu. Podnebí je drsné, zvířata všeho druhu jsou [malého] růstu. Obilí je tam hojnost, avšak osevy málokdy dozrají. Lid je zde zbědovaný a utiskovaný těž-

kým poddanstvím. Jestliže někdo za doprovodu sluhů vejde do obydlí nějakého vesničana, může si beztrestně počínat, jak se mu zlíbí, loupit a brát věci nutné pro životní potřebu, dokonce může i krutě vesničana zbít. Vesničané nemají bez dárků k pánům přístup, ať k nim přijdou s čímkoliv. Jestliže je přijmou, pak je všichni odesílají k úředníkům a správcům, kteří nedostanou-li dary, neučiní žádné dobré rozhodnutí. Takový pořádek platí nejen pro lidi nízkého stavu, nýbrž i pro nižší šlechtice, chtějí-li něčeho dosáhnout od pánů. Sám jsem slyšel, jak významný úředník mladého krále říkal: „Každé slovo v Litvě se platí zlatem.“ Každoročně platí králi určitý poplatek za ochranu hranic království.

Kromě obroku pracují pro pány šest dní v týdnu; a konečně při svatbě, při smrti ženy, stejně tak při narození či smrti dětí, při povědi jsou povinni zaplatit určitý obnos farnímu knězi. Od doby Vitolda až do dnešních dnů žijí v tak krutém poddanství, že je-li náhodou někdo z nich odsouzen k smrti, je povinen z pánova rozkazu sám se

potrestat a sám se oběsit. Jestliže náhodou to odepře učinit, tu ho surově zbijí, nelidsky mučí a nicméně ho přece jen pověsí. Tato přísnost má za následek, že se nešťastný viník z obavy před krutými ranami oběsí, jestliže mu soudce nebo úředník určený pro vyšetření skutečné záležitosti pohrozí, když otálí, anebo mu řekne: „Pospěš si, pán se hněvá.“

Livonsko

... Území Livonska se táhne podél mořského břehu. Hlavní město je Riga, kterou spravuje mistr německého řádu. Kromě řížského arcibiskupa jsou v zemi biskupové revalský a ošelský. V Livonsku je velmi mnoho městeček, z nichž je zvláště pěkné město Riga na řece Dvině, nedaleko jejího ústí, a také města Reval a Dorpat. Rusové nazývají Reval Kolyvaní a Dorpat Jurjevem. Riga má stejný název v obou jazycích. Z tamějších řek jsou splavné Rubon a Narova. Kníže tohoto území, řádoví bratři německého řádu, z nichž nejvýznamnější se nazývají komtury, rovněž i velmožové a měšťané jsou skoro všichni Němci. Prostý lid mluví obvykle trojí řečí a podle toho je rozdělen na tři části čili triby. Z německých knížectví, a to jülišského, geldernského a münsterského, se každoročně do Livonska dopravují noví sluhové a vojáci, z nichž část zaujímá místa těch, kteří zemřeli, a ostatní vyměňují ty, kteří si odbyli roční službu a vracejí se do vlasti, jako by byli propuštěni na svobodu. Mají zvlášť dostatek dobrých a silných koní a díky tomu mohli dosud statečně snášet časté nepřátelské vpády na jejich území jak ze strany polského krále, tak i ze strany velikého knížete moskevského a hrdinně se proti nim bránit.

11. Z POSELSTVÍ STARCE¹ FILOFEJE VELIKÉMU KNÍŽETI VASILJI IVANOVIČI

Filofej, ruský spisovatel XVI. stol., mnich Eleázárova kláštera u Pskova, napsal své Poselství velikému knížeti Vasilovi III. v letech 1515–1521. Filofej rozvíjel ve svých spisech myšlenku mohutnosti a lesku ruského centralizovaného státu a prolašoval současně jeho hlavní město Moskvu za „Třetí Řím“. — Chrestomatija po istorii SSSR I, Moskva 1951, str. 288–289.

Tomu, jenž je ustanoven nejvyšší, všemohoucí a nejvznešenější rukou boží, skrze něhož panovníci panují, skrze něhož se velcí stávají velkými a mocní píší zákony — tobě, nejsvětějšímu, na vysokém trůně sedícímu panovníkovi, velikému knížeti, pravoslavnému křesťanskému vládci a pánu nade všemi, správci nad svatými božími trůny svaté ekumenické

¹ Stařec — představený kláštera, rovněž mnich.

a apoštolské církve, církve přesvaté Bohorodičky, počestného a slavného jejího Nanebevzetí, [církve], jež zazářila místo církve římské a konstantinopolské. Církev starého Říma upadla pro Apollinariovo kacírství¹; chrámová vrata druhého Říma, města Konstantinova, pak roztržili sekerami vnukové Hagarejských². Nyní to je církev třetího nového Říma, mohutné tvé říše, svatá jednotná apoštolská církev, jež navěky pravoslavnou křesťanskou vírou na celém světě září nad slunce jasněji. Necht' zví tvá říše, zbožný care, že všechny pravoslavné křesťanské víry se spojily pod jedinou tvou vládu: jediný ty jsi vládce křesťanů na celém světě.

Tobě se sluší, který panuješ, držeti ji [říši] v bázni boží; boj se Boha, který ti tolik dal; nedoufej ve zlato, bohatství a slávu: všechno to je tu shromážděno a zde na zemi zůstane. Vzpomeň si, vládce, na toho blahoslaveného, jenž drže v rukou žezlo a nesa na své hlavě císařský věnec pravil: „Neuplívajte srdcem k bohatství, které uplývá.“ Přemoudrý Šalomoun pak řekl: „Bohatství a zlato se pozná ne v úkrytu, nýbrž tehdy, kdy pomáhá těm, kdož je potřebují...“ A ještě, vládce, vyplň dvě příkázání ve své říši... Neporušuj, vládce, příkázání, která ustanovili tvůj praděd Konstantin³, svatý Vladimír⁴, veliký, bohem vyvolený Jaroslav⁵ a jiní blahoslavení, z jejichž rodu jsi i ty. Nedotýkej se, vládce, svatých božích kostelů a počestných klášterů, toho, co je dáno Bohu za věčná blaha na památku poslednímu pokolení. To svatý, veliký, pátý [ekumenický] církevní sněm přísně zapověděl...

A teď snažně prosím a zase prosím, o čem jsem výše psal:

Pomni, kvůli Bohu, že všechny křesťanské říše se spojily pod jedinou tvou vládu a po ní očekáváme království, jež nebude mít konce... To jsem psal já, miluji tě, vzývají tě a zapřísahají božími milostmi — vyměň lakotu za štědrost a nemilosrdenství za milost. Potěš plačící a nařikající dnem i nocí, vysvoboď trpící z rukou zlých.

Jak jsem výše napsal, tak i nyní pravím: pomni a slyš, zbožný vládce — jakože všechny křesťanské říše se spojily pod jedinou tvou vládu, jakože dva Římy padly, třetí stojí a čtvrtý nebude: tvé křesťanství již nebude vystřídáno jiným.

¹ Apollinaris — biskup laodicejský, založil své učení na platónské trichotomii (člověk se skládá z těla, duše a ducha), již přenesl do christologie (Kristus — Bůh — člověk se skládá z těla, duše a slova — *λογος*). Toto učení bylo jako blud zavrženo synodou alexandrijskou (362), římskou (374, 380, 382) a všeobecnou konstantinopolskou (381).

² Vnukové Hagarejských (hebr. Hagri) — pojmenování odvozené od jména souložnice Abrahámovy, matky Izmaelovy, Hágár (Agar); znamená totéž jako potomci Izmaelovi (srv. str. 55, pozn. 1); zde konkrétně je užito pro označení Turků.

³ Konstantin — římský císař, Konstantin Veliký (306—337).

⁴ Vladimír Svjatoslavič (srv. str. 162 a n.).

⁵ Jaroslav — tj. Jaroslav Moudrý; srv. str. 66, pozn. 1.

RUSKÝ CENTRALIZOVANÝ MNOHONÁRODNOSTNÍ STÁT

1. NAŘÍZENÍ IVANA IV. O PŘIDĚLENÍ PŮDY TISÍCI VYBRANÝCH SLUŽEBNÝCH LIDÍ V MOSKEVSKÉM A OKOLNÍCH ÚJEZDECH

Akty Archeografickéhoj expedicii, sv. I, čís. 225. Chrestomatija po istorii SSSR I, Moskva 1951, str. 324.

Roku 7059¹, prvního dne [měsíce] října, car a veliký kníže vši Rusi Ivan Vasiljevič nařídil spolu s bojary: v moskevském újezdě, v polovině Dmitrova, v Ruze, Zvěnigorodě, v Čisljackých, Ordinských, Perevenských, Tětěrevičových vesnicích a v poplatných vesnicích vzdálených od Moskvy šedesát až sedmdesát verst ustanovit tisíc lidí, nejvěrnějších služebných lidí, statkáři, bojarskými dětmi² a těm bojarům a okolním, kteří jsou připraveni k jeho službám a kteří nevládní v moskevském újezdě poměstí a votčiny, mají se přidělit poměstí rozlohou po 200 čtvrtích³. Bojarským dětem v první skupině dát poměstí po 200 čtvrtích, bojarským dětem ve druhé skupině dát poměstí po 150 čtvrtích a bojarským dětem ve třetí skupině poměstí po 100 čtvrtích. Sena se jim má poskytovat tolik kopek, kolik komu dá čtvrtina pole, kromě rolnického sena; a rolníci mají dávat po 30 kopekách z vytě; kdyby někdo z onoho tisíce [vybraných] zemřel a jeho syn se k té službě nehodil, pak se má na to místo vybrat jiný. A kteří bojaři a bojarské děti vlastní votčiny v moskevském újezdě nebo v jiném městě nedaleko Moskvy, vzdáleném padesát až šedesát verst, těm se poměstí nemají přidělovat...

Dále následuje jmenný soupis bojarů a bojarských dětí, jimž se určuje poměstí. V závěru je řečeno:

A všech bojarských dětí ve všech skupinách moskevských i novgorodských, toropeckých, luckých a rževských, z carského dvora i měst je dohromady 1050 a uděluje se jim půda v rozloze 112 600 čtvrtí,

¹ Roku 1550.

² Bojarské děti — v pramenech se tohoto výrazu užívá ve stejném významu jako svobodní služební lidé: původ výrazu není přesně určen: jedni soudí, že jde o klesnuvší potomky bojarských rodin, druzí uvažují, že souvisí s výrazem „детские“, „отрок“, kterými se rovněž označovala mladší družina knížecí, resp. bojarská.

³ Čet', čtvrtina — půl děsjatiny.